

ORION

Observeren en reflecteren met ORION in de klas: oog voor meer spreekkansen

Sara Verbrugge

Expeditie Taal

© Can Stock Photo / redrockerz

Professionaliseringstraject over taalondersteuning bij kleuters en in de eerste graad

Coördinator en schoolcoaches:

Helena Taelman

Iris Van Steelandt

Ingeborg Landuyt

Nele Martens

Sara Verbrugge

Inhoud

**ORION:
wie, wat, waarom?**

**Inzet ORION in
projecten (observatie
en coaching)**

Oefenen met ORION

ORION, waarom?

Werkwijze

- Focus op kinderen die het **moeilijker hebben met taal**.
- In kaart brengen van de **talige interactie in de klas**.
- Daarna **doelgerichte acties bepalen en kansen uitdiepen** om alle kinderen **spreekkansen** te geven.

- **Vraag 1:** Welke kinderen krijgen de minste spreekkansen op een doordeweekse dag in de klas? Hoe zou je die kinderen omschrijven?

- **Vraag 2:** Op welke momenten is er de meeste kans tot kwaliteitsvolle interactie tussen kinderen en de leerkracht (met voldoende spreekkansen voor de kinderen)?
- Gezamenlijk moment (bv. kringmoment)
- Speelwerkplekken of hoekenwerk
- Routine (bv. weerkalender invullen)
- Maaltijd / tussendoortje
- Speeltijd
- Ander moment dat niet in één van bovenstaande opties past

"Sommige kleuters spreken maar tien seconden per dag Nederlands met de leerkracht"

15 februari 2019

Interview met Piet van Avermaet op Radio 1:
<https://radio1.be/sommige-kleuters-spreken-maar-tien-seconden-nederlands-dag>

- Veel **wachttijd** (veel tijd waarin er zeer **weinig interactie** is, jasjes, toiletbezoek, maaltijden).
- Kinderen uit kansarmere omgevingen krijgen minder open vragen en minder denkstimulerende vragen dan kinderen uit kansrijkere omgevingen.
- **Groot verschil in kansen** om tot taalproductie te komen voor kleuters.

Peleman, B., Vandenbroeck, M., & Van Avermaet, P. (2020). Early learning opportunities for children at risk of social exclusion. Opening the black box of preschool practice. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(1), 21-42.

De rijkdom aan spreekkansen is ongelijk verdeeld

Neem één kleuterklas, en tel het aantal keren dat elke kleuter aan bod komt.

Onderzoekster Chaparro-Moreno deed dat: ze zette 13 kleuters uit één klas een camera op hun hoofd, zo'n action-cam, en telde hoe vaak ze met de leerkracht of klasgenootjes in interactie gingen (Chaparro-Moreno et al., 2019). De variatie was groot! Eén kleuter had gemiddeld genomen per 10 minuten wel 12,4 interacties met de leerkracht. De minst fortuinlijke kleuter had drie maal zo weinig interacties met de leerkracht: gemiddeld genomen slechts 4 interacties per 10 min. Over het algemeen praatten deze 13 kleuters minder met hun leeftijdsgenootjes dan met de leerkracht en waren die interacties ook van mindere kwaliteit. Maar twee kleuters waren echte sociale beesten die meer met hun leeftijdsgenootjes praatten dan met hun leerkrachten (gemiddeld meer dan 7 interacties per 10 min. met leeftijdsgenootjes).

Ook in onze Vlaamse kleuterklassen (Verhelst, 2004) en peuterklassen (Peleman et al., 2020) zien we heel wat variatie!

Helena Taelman, Kleutergewijs, [Spreekkansen verdelen in de kleuterklas | Kleutergewijs \(wordpress.com\)](#)

Waarom is die interactie in de klas zo belangrijk?

- **Wie meer praat, leert meer!**
- Veel studies wijzen erop dat: hoe meer een leerling/kleuter deelneemt aan interactie in de klas, hoe beter de schoolse prestaties. Zie bv. studie van Sedova et al. (2019) met 639 leerlingen (analyse van de spreektijd)
 - Sterke link tussen de **tijd die een leerling krijgt om te spreken** en de schoolprestaties van de leerling.
 - Leerlingen in **praatgrage klassen hadden betere resultaten**.
 - Een positieve link tussen **individuele deelname aan het klasgebeuren** en prestaties werd geobserveerd in alle leerlingen onafhankelijk van hun SES en hun gender.
- Twee zaken bleken zeer effectief (Hadley, Barnes & Hwang, 2022)
 - Het gebruik van **rijke taal** tijdens het samen (voor)lezen van een boek.
 - Het **uitlokken van spreekkansen** tijdens het spelen en in de SWP.

Situatie spreekkansen in de klas

- In één klas, is er heel wat variatie in taalleerkansen die kinderen krijgen
 - SES
 - Talige achtergrond
 - Karakter
- Niet eenvoudig om als KO zonder hulpmiddelen **inzicht te krijgen in de situatie** in de kleuterklas en in de **taalleerkansen die onbenut blijven**.
- Kunnen we de spreekkansen van de kinderen in kaart brengen met behulp van een observatie-instrument? **Eerste stap** richting kinderen meer mogelijkheden tot interactie geven

Toepassingen ORION

Studenten Odisee

Kleine Kinderen Grote Kansen

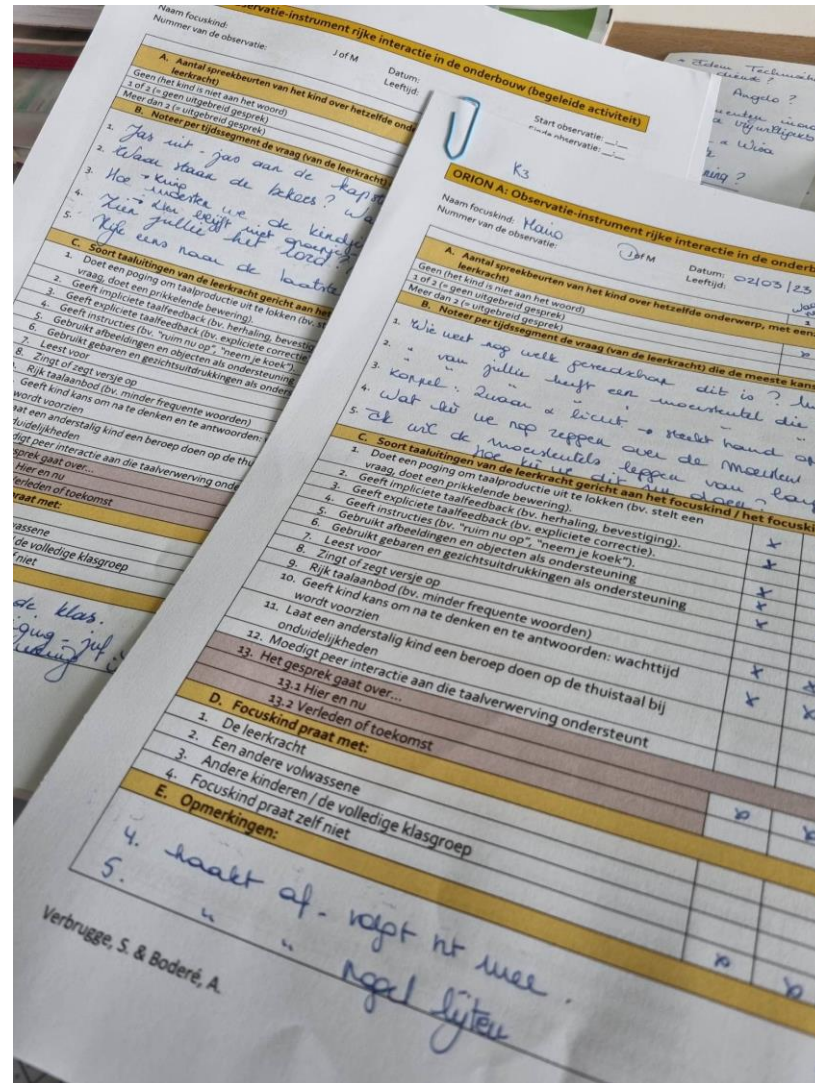
Expeditie Taal

“Beschouw het kind als een volwaardige gesprekspartner die nood heeft aan én recht heeft op een volwaardig, genuanceerd en rijk taalaanbod.” (Zink & Smessaert, 2009, p. 96)

“Gesprekken met kleuters doen er echt toe. Door regelmatig in gesprek te gaan met een kleuter, kan je de taalontwikkeling echt een boost geven.” (Bachelorproef Ine De Taeye 2023, Odisee)

Bevindingen van zorgleerkrachten en studenten over ORION

Wat sprong eruit als bevinding?

ANONIEM 07 MAART 2023 09:26 UTC

Hoe algemeen je soms blijft in de kring (veel herhaling elke dag), weinig tijd om diepgaand over iets/bepaald thema te spreken met de kinderen.

ANONIEM 07 MAART 2023 09:22 UTC

Hoe ouder de kleuters, hoe moeilijker voor een stille kleuter. De andere kinderen praten in zijn/haar plaats.

ANONIEM 07 MAART 2023 09:21 UTC

Kinderen spreken in bepaalde situaties soms meer dan we denken. Door hen stiekem af te luisteren ontdek je dat ze toch al veel kunnen.

ANONIEM 07 MAART 2023 09:18 UTC

Leerkracht let op zoveel zaken tijdens kringmoment dat ze op dat moment de kansen bij de stille kinderen minder grijpt. Tijdens hoekenwerk lukt dit veel beter. Ook taalvaardige leerlingen nemen het woord in de kring, moeilijk om hen te temperen

ANONIEM 07 MAART 2023 09:18 UTC

De vinger werd gedurende de 10 korte observaties zelden opgestoken bij mijn leerling.

ANONIEM 07 MAART 2023 09:18 UTC

Vooral de 'luidere' en sterke leerlingen komen tijdens kringmomenten meer aan bod, waardoor stillere kleuters / meertalige kinderen minder de kans krijgen.

Wat had je niet verwacht?

ANONIEM 07 MAART 2023 09:21 UTC

Er waren op gans de klasgroep van een 20-tal kleuters toch een 5-tal die ook niet echt betrokken werden tijdens het kringgesprek. Naast het focuskind.

Idem – ANONIEM

ANONIEM 07 MAART 2023 09:21 UTC

Het viel me op dat de leerkracht vaak in hele korte/gehakte zinnen praatte tegen meertalige kleuters. (E. koek pakken, 'huis?', 'Waar is huis', 'jij nu huis') Bovendien praatten sommige klasgenoten ook op die manier tegen meertalige kleuters.

“Inzicht in hoe weinig kleuters ECHT kansen krijgen tot spreken.”

“Inderdaad belangrijk om de klasleerkracht goed te coachen en ondersteunen omdat ze niet altijd zien dat de kleuter extra ondersteuning nodig heeft. Soms verdwijnen deze kleuters wat in de klasgroep.”

“Je moet eigenlijk eens je tijd nemen om stil te staan en gewoon te kijken. Dit zijn hele leerrijke momenten als juf/coach. Ik neem dit zeker mee naar volgend schooljaar.”

“Iemand neutraal ziet andere dingen dan waar de klasleerkracht mee bezig is op dat moment. Er is een soort van spiegel voor de klasleerkracht.”

- **Observatie verdiept inzichten:** vb. ontdekken dat kinderen meer kunnen dan gedacht, soms ook dat de groep van kinderen met weinig spreekkansen groter is dan gedacht.
- Vaak **weinig diepgang** in gesprekken.
- **Moeilijkheden** bij leerkracht **om taal te ontlokken**. Vaak wel veel inspanningen.
- **Weinig betrokkenheid** bij het kind – extra stimulans nodig om actief mee te doen.
- **Spreekdurf** is een belangrijk aandachtspunt:
 - Moeilijker in sterk heterogene groep
 - Stille periode betekent dat communicatie soms non-verbaal is
 - Inhoud van activiteit van belang
 - Inzet van thuistaal, persoonlijk aanspreken, open vragen zijn ondersteunend
 - Ook positieve aanpak met aandacht voor successen is ondersteunend

- **Ongelijke verdeling spreekkansen:**

- Slechts tegen 1 of 2 klasgenoten / enkelingen / vooral taalvaardige kinderen
- Moeilijker in de grote kring (sterke II domineren, vaak te lang)
- Soms meer spreekkansen in de hoeken (met peers)
- Leerkracht geeft soms weinig wachttijd

- **Verwevenheid van taal en sociale relaties:**

- taalvaardige kleuters die minder taalvaardige peers vermijden
- minder taalvaardige kleuter vaak in conflict

Input van studenten

- Eye opener: urgentiebesef!

“Door middel van het werken aan de bachelorproef ben ik erop beginnen letten hoe weinig sommige kinderen aan het woord zijn doorheen een dag in de kleuterklas. Het heeft mijn ogen echt geopend.”

- Belangrijke opstart naar meer aandacht in de klas hiervoor.

“Wat ik meeneem is dat gesprekken met kleuters er echt toe doen. Ik wil graag de leerkracht zijn die de kleuters genoeg (en evenveel!) kansen biedt om in interactie te gaan.”

Methode: Wie? Waar? Wanneer?

Observatie in de kleuterklas van:

(1) Taalgebruik van leerkracht met individuele focuskinderen

Kringgesprek

Begeleide hoek

(2) Taalgebruik van focuskind met andere kinderen: peer interactie

Niet-begeleide hoek

Kring en begeleide hoek: 5 keer 2 minuten observeren

Niet-begeleide hoek: 5 keer 2 minuten observeren

Observatie-instrument ORION

- Wie: enkele focuskleuters, specifieke aandacht voor kleuters en leerlingen die weinig tot zelden aan bod komen.
- Wat: in kaart brengen talige interactie met LK en met peers + algemeen beeld talige interactie
- Waarom: beginsituatie focuskleuters in kaart brengen als startpunt om spreekkansen te verbeteren
- Waar en wanneer: kring, begeleide hoeken en niet-begeleide hoeken (geen speeltijd e.d.)
- Hoe: korte snapshots, noteren tijdens observatie

- Inspiratiebron: Atkins-Burnett S, Sprachman S, Lopez M, Caspe M, & Fallon K (2011). The language interaction snapshot (LISn): A new observational measure for assessing language interactions in linguistically diverse early childhood programs In Howes C, Downer JT, & Pianta RC (Eds.), Dual language learners in the early childhood classroom (pp. 117–146). Baltimore: Brookes Publishing

	1	2	3	4	5
A. Aantal spreekbeurten van het kind over hetzelfde onderwerp met eenzelfde gesprekspartner. Reken bij laagtaalvaardige kinderen ook non-verbale reacties mee zoals knikken, wijzen, gevoelens tonen. <i>Reflectievraag voor achteraf: Waren er ook uitgebreide gesprekken? Hoe kwamen die tot stand?</i>					
Geen (het kind is niet aan het woord)					
1 of 2 (= geen uitgebreid gesprek)					
Meer dan 2 (= uitgebreid gesprek)					
B. Noteer per tijdssegment de vraag (van de leerkracht) die de meeste kansen biedt tot interactie. <i>Reflectievraag: Wat is de allerbeste vraag? Waarom? Kan je dit type van vragen nog meer inzetten?</i>					
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					

C. Soort taaluitingen van de leerkracht gericht aan het focuskind / het focuskind in de groep.

Reflectievraag: Welke taaluitingen gebruikt de leerkracht veel en kan hij nog bewuster inzetten voor taalstimulering?

1. Doet een poging om taalproductie uit te lokken (bv. stelt een vraag, doet een prikkelende bewering).

2. Speelt voetbalcommentator: beschrijft, voegt self talk en parallel talk toe.

3. Geeft het kind een expliciete taaltip (bv. het juiste woord geven, vragen om een echte zin te maken).

4. Geeft instructies (bv. "ruim nu op", "neem je koek").

5. Gebruikt afbeeldingen en objecten als ondersteuning

6. Gebruikt gebaren en gezichtsuitdrukkingen als ondersteuning

7. Leest voor

8. Zingt of zegt versje op

9. Rijk taalaanbod (bv. minder frequente woorden)

10. Geeft kind kans om na te denken en te antwoorden: wachttijd wordt voorzien

11. Laat een anderstalig kind een beroep doen op de thuistaal bij onduidelijkheden

12. Moedigt peer interactie aan die taalverwerving ondersteunt

Analyse van oefenfragmenten

Context van de observatie

Geobserveerde activiteiten ophoofden

Cognitieve inspanning (hoog-laag)

Betrokkenheid van het focuskind (concentratie/aandacht)

Context van de observatie: de kleuterklas

A. Beschrijf hier in enkele woorden de activiteit tijdens elk observatiemoment (bv. bouwhoek, voorleesmoment, onthaal-kalenders, ...). Noteer ook het tijdstip van de observatie.

1.

2.

3.

4.

5.

B. Geef het nummer van het observatiemoment dat de meeste cognitieve uitdaging biedt voor de volledige groep. Beschrijf de betrokkenheid van het focuskind op dat moment.

Reflectievraag: Hoe kunnen we het kind ondersteunen bij deze activiteit en betrekken in het gesprek?

C. Geef het nummer van het observatiemoment waarin het focuskind het meest betrokken was.

Reflectievraag: Hoe kunnen we (meer) taal koppelen aan dit moment?

D. Algemeen beeld van de betrokkenheid van het focuskind. Hoeveel van de observatie...

	Niet	Klein deel van de tijd	De helft van de tijd	Groot deel van de tijd	Voortdurend
Was het focuskind geconcentreerd bezig met materialen en activiteiten?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

E. Algemeen beeld van de cognitieve inspanning. Duid het hoogste niveau van cognitieve inspanning aan dat je hebt gezien.

Hoogste niveau van cognitieve inspanning	☐ 1 (=laag)	☐ 2 (=matig)	☐ 3 (=hoog)
--	------------------------------------	-------------------------------------	------------------------------------

Vragen of opmerkingen?

ORION B: Observatie-instrument talige interacties in de niet-begeleide hoek

Naam focuskind:

Leeftijd:

Datum:

Startuur: __:__

Activiteit in de niet-begeleide hoek (som op):

Aantal kinderen in de niet-begeleide hoek:

	1	2	3	4	5
A. Het meeste aantal spreekbeurten van het focuskind met een ander kind over hetzelfde onderwerp: <i>Reflectievraag voor achteraf: Waren er ook uitgebreide gesprekken? Hoe kwamen die tot stand?</i>					
Geen (het kind is niet aan het woord)					
1 of 2 (= geen uitgebreid gesprek)					
Meer dan 2 (= uitgebreid gesprek)					

B. Soort taaluitingen van het focuskind in de niet-begeleide hoek:*Reflectievraag voor achteraf: Tijdens welk moment was er de rijkste/de minste interactie? Hoe kwam dat?*

1. Gaat niet in interactie met leeftijdsgenoten (geen interesse, niet ingaan op taalaanbod van andere kinderen).					
2. Gaat in interactie met andere leeftijdsgenoten (bv. reageert/antwoordt op iets wat een ander kind doet/zegt).					
3. Uit speelgeluidjes die gericht zijn op interactie (bv. <u>vroem-vroem</u> als poging om een ander kind te betrekken in het spel)					
4. Gaat verder met cues/taalaanbod dat LK eerder die dag aangereikt heeft (bv. rijmen, relevante woordenschat, ...)					
5. Zingt of zegt versje op					
6. Gebruikt een andere taal dan het Nederlands					
7. Gebruikt rijke taal (bv. minder frequente woorden)					
8. Gebruikt (ondersteunende) lichaamstaal om zich uit te drukken					

Analyse van oefenfragmenten

Deel 2

ORION- observatietool

In kaart brengen van de talige interactie in de klas.

Situatie in de klas observeren met behulp van een kijkwijzer.

Specifieke aandacht voor kleuters en leerlingen die weinig tot zelden aan bod komen.

Observatie door iemand die vertrouwen uitstraalt zowel naar kinderen als leerkrachten.

Daarna doelgerichte acties bepalen en kansen uitdiepen om alle kinderen spreekkansen te geven.

Van observatie naar coaching

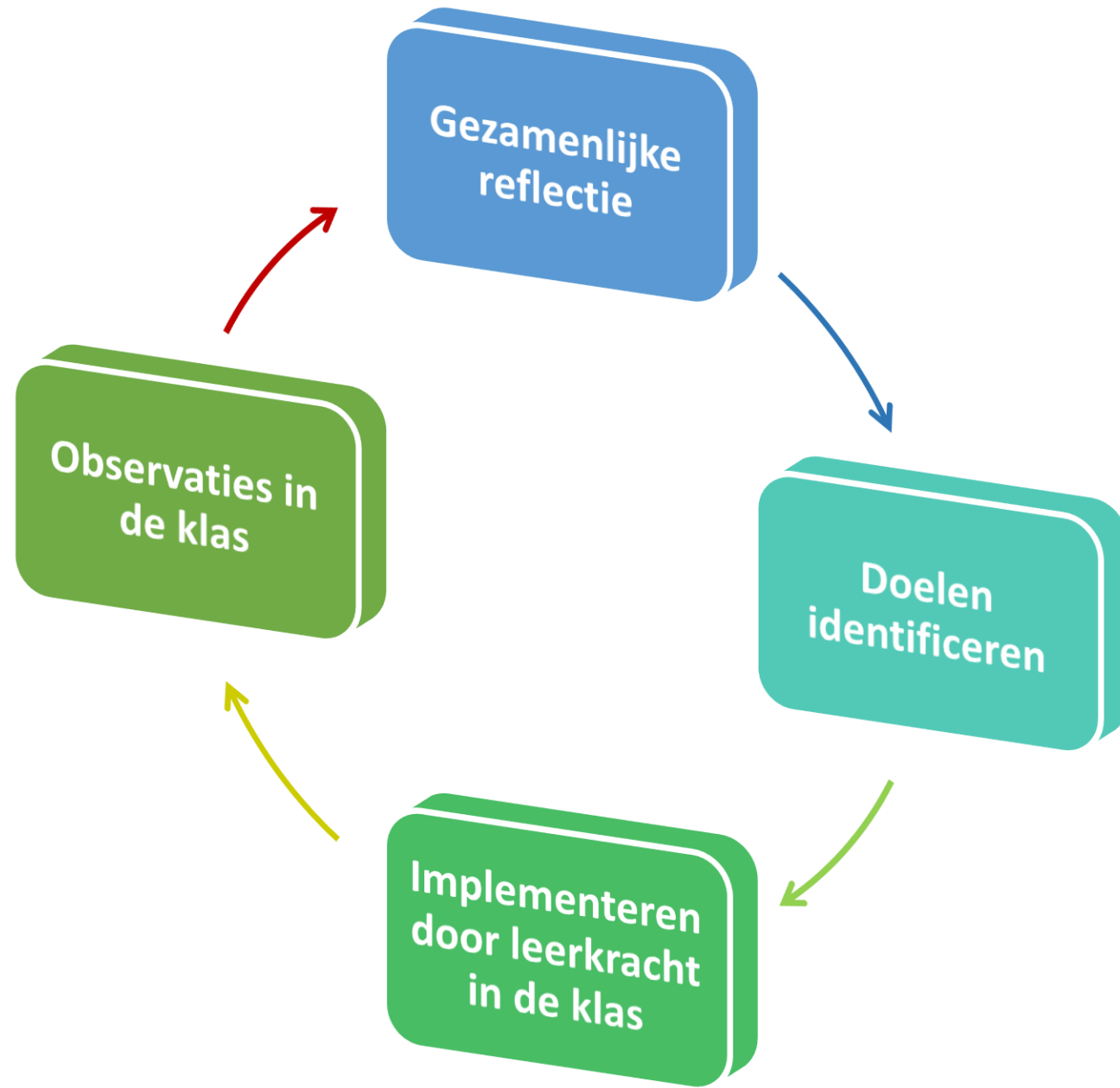
Coaching = samen nadenken

Je hoeft niet de expert te spelen die alles weet, want dat komt bedreigend over.

“Remember, coaching teachers isn’t about imparting your wisdom or giving them all the answers (and yes, it’s okay if you don’t have all the answers!). It’s about developing a partnership.”

<https://info.teachstone.com/blog/avoiding-what-would-you-have-done-differently-in-coaching>

Invalshoeken om te reflecteren

Hoe kan ik mijn aanbod aanpassen aan de nieuwe inzichten?

Welke ingrepen kan ik op het moment zelf/tijdens de activiteit doen in mijn begeleiding?

Geplande output december 2024

- Bundel met
 - ORION voor kleuteronderwijs
 - ORION voor eerste graad lager onderwijs
 - Zelfreflectietool voor kleuteronderwijs

Contact: sara.verbrugge@odisee.be

Referenties

- Atkins-Burnett S, Sprachman S, Lopez M, Caspe M, & Fallon K (2011). The language interaction snapshot (LISn): A new observational measure for assessing language interactions in linguistically diverse early childhood programs In Howes C, Downer JT, & Pianta RC (Eds.), *Dual language learners in the early childhood classroom* (pp. 117–146). Baltimore: Brookes Publishing.
- Elizabeth Burke Hadley, Erica M. Barnes & HyeJin Hwang (2022) Purposes, Places, and Participants: A Systematic Review of Teacher Language Practices and Child Oral Language Outcomes in Early Childhood Classrooms, *Early Education and Development*, DOI: [10.1080/10409289.2022.20742037](https://doi.org/10.1080/10409289.2022.20742037)
- Hindman, A. H., & Wasik, B. A. (2023). Professional Development in Early Language and Literacy. *Handbook on the Science of Early Literacy*
- Peleman, B., Vandenbroeck, M., & Van Avermaet, P. (2020). Early learning opportunities for children at risk of social exclusion. Opening the black box of preschool practice. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(1), 21-42.
- Sedova, Klara & Sedláček, Martin & Švaříček, Roman & Majcík, Martin & Navrátilová, Jana & Drexlerova, Anna & Kychler, Jakub & Šalamounová, Zuzana. (2019). Do those who talk more learn more? The relationship between student classroom talk and student achievement. *Learning and Instruction*. 63. 10.1016/j.learninstruc.2019.101217.
- Taelman, H. Kleutergewijs, [Spreekkansen verdelen in de kleuterklas | Kleutergewijs \(wordpress.com\)](https://www.kleutergewijs.com)
- [Verbrugge, S. & Boderé, A. \(2022\). ORION: Observatie-instrument Rijke Interactie in de ONderbouw](#)
- Wasik & Hindman (2013). Realizing the promise of open-ended questions. *The Reading Teacher* 67: 302–311.